

W Y R O K

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 kwietnia 1999 r.

Sąd Najwyższy – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie następującym:

Przewodniczący SSN Józef Iwulski

Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca)

Zbigniew Myszka

Protokolant Wanda Cabaj

po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 1999 r.

sprawy z wniosku I. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych – Oddziałowi w G.

o ustalenie istnienia obowiązku pracowniczego ubezpieczenia społecznego

na skutek kasacji wnioskodawczyni

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 18 sierpnia 1998 r., sygn. Akt III AUa [...]

o d d a l a kasację.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 11 marca 1998 r., V U [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w T. oddalił odwołanie wnioskodawczyni I. K. od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. stwierdzającej, iż nie podlega ona pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia w Spółce z o.o. „A.” w T. od dnia 1 listopada 1997 r. po ustaleniu następującego stanu faktycznego.

W dniu 28 listopada 1994 r. wnioskodawczyni zawarła z mężem J. K. umowę, na podstawie której przekazał on jej, jako jedyny wspólnik Spółki, 5 z 10 udziałów

w tej Spółce (bezpłatnie). W następnym dniu odbyło się Zgromadzenie Wspólników, które uchwaliło, że zarząd Spółki będzie się składał z dwóch członków: dyrektora, którym został zatrudniony na podstawie umowy o pracę od dnia 1 lutego 1995 r. J. K. (Spółkę w tej umowie reprezentowała I. K. będąca od tej samej daty zastępcą dyrektora) oraz zastępcy dyrektora. Zatrudniając I. K. na tym stanowisku – zastępcy dyrektora – Spółkę reprezentował dyrektor J. K.. W ocenie Sądu „równouprawnienia małżonków nie sposób pogodzić z pracowniczym podporządkowaniem”, a małżonkowie mogą być w związku z tym traktowani jako współpracujący w prowadzeniu działalności gospodarczej na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. Z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.). W tych warunkach umowy o pracę zawarte w istocie między I. i J. małżonkami K. są nieważne i jako takie nie wywołują skutków prawnych.

Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację wnioskodawczyni, mimo stwierdzenia, że formalne wymogi umowy o pracę (Spółka działała przez pełnomocnika na podstawie art. 203 KH) zostały zachowane. „Powołana umowa o pracę pomimo jej zawarcia z podmiotem mającym osobowość prawną, została w istocie zawarta pomiędzy małżonkami z wykorzystaniem ich funkcji w spółce (...) dla ominięcia treści art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.)”. Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu pierwszej instancji, iż wnioskodawczyni i jej małżonek z tytułu prowadzenia spółki z o.o. podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. (wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 18 sierpnia 1998 r., III AUa [...]).

Powyższy wyrok zaskarżyła kasacją wnioskodawczyni i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie – art. 83 § 1 KC w związku z art. 65 § 1 KC – oraz naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy – art. 231, 232, 233 § 1 KPC – wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem kosztów postępowania. Według skarżącej, gdyby nie pozostawała ona w stosunku pracy ze spółką, nie miałyby prawnej możliwości, aby podlegać ubezpieczeniu społecznemu i „znalazłaby się poza nawiasem społeczeństwa, nie mając prawa do świadczeń na wypadek choroby ani nie nabyłaby nigdy uprawnień emerytalnych”.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Nawiązanie stosunku pracy zobowiązuje pracownika do wykonywania określonego rodzaju pracy na rzecz i pod kierunkiem pracodawcy, z czego wynikają tzw. konstytutywne cechy stosunku pracy odróżniające go od innych stosunków prawnych. Są to: dobrowolność, osobiste świadczenie pracy w sposób ciągły, podporządkowanie, wykonywanie pracy na rzecz pracodawcy ponoszącego ryzyko związane z zatrudnieniem i odpłatny charakter zatrudnienia. W świetle ustalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego te konstytutywne cechy stosunku pracy nie występują w stosunku prawnym nawiązanym przez spółkę z o.o. utworzoną przez osobę fizyczną ze wspólnikiem będącym jednocześnie jej jednoosobowym zarządem, czego nie zmienia okoliczność, że umowa została zawarta za pośrednictwem ustanowionego pełnomocnika. Stanowisko to zostało wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 grudnia 1996 r. II UKN 37/96 (OSNAPiUS 1997 r., nr 17, poz. 320) i powtórzone w szeregu dalszych orzeczeń (por. wyrok z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 86/96 – OSNAPiUS 1997 nr 20, poz. 404, wyrok z dnia 16 kwietnia 1997 r., II UKN 60/97 – OSNAPiUS 1998 nr 2, poz. 54 – notka, wyrok z dnia 30 kwietnia 1997 r., II UKN 82/97 – OSNAPiUS 1998 nr 7, poz. 217) i jest podzielane przez obecny skład.

Analogiczna sytuacja zachodzi także w takiej spółce z o.o., której jedynymi wspólnikami są wyłącznie małżonkowie, między którymi istnieje majątkowa wspólność małżeńska. Charakter prawny tej wspólności ustawowej, którą objęte są także udziały obojga wspólników (cały kapitał zakładowy spółki) uzasadnia traktowanie tej spółki podobnie jak spółki jednoosobowej, w szczególności przy ocenie ważności zawartej umowy o pracę. W rozpoznawanej sprawie stanowisko to uzasadnia fakt łączenia przez wnioskodawczynię przymiotu współwłaściciela spółki, jej członka zarządu i małżonka drugiego współwłaściciela, który jako ustanowiony pełnomocnik i dyrektor spółki zawarł z wnioskodawczynią umowę o pracę na stanowisku zastępcy dyrektora. Te okoliczności dają pełną podstawę do podzielenia stanowiska Sądu Apelacyjnego, że czynności wykonywane przez wnioskodawczynię w związku z funkcją członka zarządu, nie uzasadniały zatrudnienia jej w ramach stosunku pracy na stanowisku zastępcy dyrektora. Oceniana umowa o pracę w istocie została zawarta pomiędzy małżonkami z wykorzystaniem ich funkcji w spółce dla uzyskania uprawnień wynikających z pracowniczego ubezpieczenia społecznego mając w związku z tym charakter czynności prawnej zdziałanej dla pozoru w rozumieniu art. 83 KC w związku z art. 65 KC. Wszystko to pozwala na stwierdzenie,

że kasacja nie jest oparta na usprawiedliwionych podstawach i jako taka podlega oddaleniu na podstawie art. 393¹² KPC.

Należy także zauważyć, iż wbrew stanowisku kasacji, stwierdzenie iż wnioskodawczyni nie podlega pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu, nie oznacza, że jest ona wyłączona w ogóle z możliwości podlegania ubezpieczeniu społecznemu.

W wyroku z dnia 15 lipca 1998 r., II UKN 131/98 (dotąd nieopublikowanym) Sąd Najwyższy stwierdzając, że prawo do zabezpieczenia społecznego stanowi dla obywateli jedno z podstawowych praw socjalnych zagwarantowanych przez art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uznał, iż w zależności od okoliczności wspólnik zatrudniony w spółce z o.o. może podlegać ubezpieczeniu społecznemu w oparciu o ustawę z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 ze zm.). Nadto nie jest wyłączona możliwość ubezpieczenia na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), nie ma bowiem racjonalnych przesłanek aby odmiennie traktować w sferze ubezpieczenia społecznego pracy osoby fizycznej prowadzącej na własny rachunek działalność gospodarczą, albo działalność gospodarczą w ramach jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej (art. 1 ust. 1 i 2 tej ustawy) od identycznej pracy wykonywanej przez jedynego wspólnika spółki z o.o. w charakterze członka jej zarządu. Zdaniem Sądu Najwyższego „językowa wykładnia art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. wsparta argumentami wykładni funkcjonalnej, prowadzi do wniosku, że zakres tego aktu prawnego rekonstruowany w zgodzie z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, obejmuje również działalność gospodarczą polegającą na prowadzeniu przez jedynego wspólnika spraw jego spółki z o.o.”.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji.